

1639.

102

1039.
iiii

Kina=rahwa ramat.

(Saksa keele järrele Ma keele ümberseatud.)

Wändra õppetaja kirjotud.

Onnis on se, kes leiha sõõb Jummala
rifiis. (Luf. ram. 14, 15.)

Se ramat maksab nehda pogitud 6 kope. 6000.

Perno liinas,

Bormi kirjadega trükkitud.

Der Druck ist unter der Bedingung gestattet, daß nach
Beendigung desselben die vorgeschriebene Anzahl Exem-
plare dem Dorpat'schen Censur-Comitee übergeben werde.
Dorpat, den 3. November 1850.

(L. S.)

Censor Samson.

Rül meie Tallina liüna rahwas otasime jubba ammo aega ning pitki filmi selle kalli Summala mehhe Gütšlawi tullemist, kes kangel Asia=maal paggana ušso Kina rahwale sest üllestoušnud Summala Poiašt kulutab, kes ka neile on tulnud, pattustpöörjad pattused õnsaks teggema. Rül meie otasime, sepärrast et kirjad ollid temma polest tulnud, et ta tahhab hea melega meid ka tulla watama: agga innimenne arwab omma wisi, ja Summal teeb jälle teist wisi.

Se aurolaew, mis tedda pididi toma, tulli kül sure kahhinaga ja rattaste kohhišemisšega merre laenette peäl liggi lennatud; tuhhandette filmad watašid ja wahtišid saddama ranna äres; agga sedda taššast rahhoheält ei olnud mitte liggi tulnud, kelle uledest ellosannad tilkuwad kui magguš mešši, ja kui keige parrem kergemešši.

Dh sedda murret ja süddame wallo, kellega meie iggaüks jälle omma toio lätšime, sest keit lotuš, mis tühja lähhab, waewab innimesse süddant, agga kui se sowitud ašši kätte saab, siis on ta kui ellooun rômopu peält korjatud. Siiski

pididime Summala holeks jätma ning mõtlema: Temma jures ei olle jo ükski asji moimatta. Kui se meie hingede heaks tulleb, siis tahhab Temma jo allati anda ülle meie pallumisfe ning armamisfe.

Pari päwa pärast pididi jälle aurolaew Peterburri liinast tulles, kello kümne aego enne lounat (sel 15mal heinaku päwal 1850.) Subba päks rahwas, nago monni must pilw jälle kous, mees mehhe kõrwas, naesed, lapsed luggematta. Laewa näitfe kaugelt, jouab ikka liggimenne, jubba aiab äre: üks kissa ja karrin: „Kas on Gitslaw ka laemas?“ — Wastus: „Jah on, agga ei ja kauemaks, kui agga kaks tundi. Temmal mehhel tulline rut, et ta seatud päwal ja tunnil peab jälle Kina maal ollema, ja selle Ma Keisri ees seisma. Sures liinas on tedda rohkeminne kinnipetud mitmesugguse tallitamistega. Olge selle kahhe tunniga ka rahhul.“

Ho nüüd olli jälle murre rõmoga segga, nago mittokord rõmopekris koirohho tilgad ka sisse wallatud. Rõõm olli se, et süddamest odatud seäl, agga murre olli se, et meie kaunike ning hingesõbber ni pea jälle peab Summalaga jätma.

Küsimine jälle: „Kus ta on, näitke meile!“ — Subba üks armas lahke näoga mees terretab ni immelik sõbralikkult laewa peält, et saime kōhhe arro: se ta on, se on se kaua odetud. Pallusime mahha tulla. Mees astus tasafaste laewa reddeleit mõda mahha. Kül sedda kätte pakkumist, ja armastusse terretamist, sedda ei

moi ükski sannadega ülesrääkida, kuidas meie süddamed põllesid, ja meie filmad läikesid.

Ei temmal mehhel uhked rided selgas, ei autähte rinna peäl, egga hulk teenrid temma tagga: agga waimoliik iggawesse peigmehhe aukuub olli temma hingefatte, Jehowa õnnistus temma rinnaehte, ja pühhad inglid temma saatjad ning kaitsjad temma kiusalikko ning waewalisse ellotee peäl.

Üks ütles: „Minna arwan, et nenda wois Apostel Paulus ka wäljanähha, kui temma ühhest Maast teise kâis armoõppetust kulutama.“

— Teine mõtles: „Misuggune kombe wois Petrusel olla, kes tunnistas: Sinna olled Kristus, selle ellawa Jummal Poeg. Kuhho peame meie minnema, sinnul on iggawesse ello sannad.“ — Jälle monni arwas ommas süddames: „Kui se mees olleks wiimsel õhto sõõmaial ka seäl laua äres istunud, kûl siis Jesus olleks wist temmale ka selle armastud Jüngre Joannesse armoasset annud temma kõrwas istuda, sepärrast et ta keik on mahhajâtnud, ja astub nende pühha sammude siisse kindlaste ning liikumatta.“

Kûl se rahwahulk tungis keigest jouust peäle, iggaüks tahtis tedda liggidalt watada, agga meil polnud aega, aega wita, muud kui pallusime: „Jstke tõlda, lähme!“ — Sõitsime mõda liinna ulitsat fenna suurde maiasse, kus ollime heaks arwanud, et ta seäl woib hulga rahwaga rääkida, ja neid rõmustada ning õppetada.

Saime silla peäle, kûsis: „Mis immeliik kõrge

Peaehste se on?" — Ütlestime wasto, et nenda kannawad meie Tallinna maal keik tallorahwa naesed, se on neile wannematte wannematteft üks wiis jänud, ja sest hoiawad nemmad finni. — Wanas Pead naerates, ütles: „Ei minna seie male elloaeg polle mitte sedda näinud; kenna kül. Eggal rahwal omma wiis.“ — Kõsfiis selle Tallina linna ehhitamisse parrast, ja temma rahwa ollemisest. Räkisime üles, mis agga juh- tus, üks üht asja, teine teist. Subba saime selle maia ette.

Senni kui järrel tullew rahwas olli koggunud, räkis ta meile, et temma Kinama Keisri jures ühhe üllema au tenistusse sisse on seatud, ning et sesamma Üllem Mawallitseja tahtnud temmale weel peäle, kolm millionit (ehk kolm musttuhhat) hingesiä anda temma kätte, et ta peab nende üle wallitsema. Agga ta ei olle sedda aupakkumist mitte ennese peäle wõtnud. Mis temma armo- õppetusse kulutaja peaks ennast ka ilmalikko as- jaga seggama, nende 3,000,000 hingedega, se on paljo ennam hinged kui keik Liwlandi-, ning Tallina-, ning Kurama rahwas ühte kofko ar- watud. — Egga sel mehhel polle luggu sest auust, mis innimesed andwad, waid temma tahhab kui üks keige allam Sesanda tener olla, kes keik il- malikkud warrandussed ja auotsimissed pühkimeks arwab. Oh tõeste, kel mapeälne ussonimme taewalikko ellofirjas jubba üllewel: sel woib jo mitto asja ni tühjad wäljanäita, kelle järrele mailma rahwas omma hinged seest tahhaksid är- rajooksta.

üks faks küssis: „Kas Kinamaal veel palju lapsi tappetakse igga aasta wannemattest?“ —

Siis ta rääkis: „Küllalt, kus ristiusk ei ole veel sedda kurja waimo pimmedust sanud kautada, seal on se wanna rahwa wiis ikka veel õige tuttav ning harjund asfi. Ma näggin kord üks wägga kenna nāoga tüttarlapseke merre ääres nenda tappetud ollewad, koerad ollid pole kehha jubba ärrasõnud, lihha lude peält ärranārrinud, agga pallenāgo olli veel putumatta jānud.

Nad ütlewad: „Eks lastel on meiteist ello sanud, siis woib neile meie kääst ka surm tulla. Nad on jo meie pārralt, egga meie woõrast omma ei hukka. Ommaga lubba tehha, mis kegi tahhab.“

Wannemattel on immeliik suur woimus omma laste ülle igga ühhe asja jures. Näggin teine kord, et üks wanna emmake karriistas witsstega õige sure ulitsa peäl keige rahwa nāhhes omma tüttart, ja se olli mehhe naene, ja temmal olli laps; agga wanna emma andis witsu. —

Jälle kord juhtusin peäle, kui üks isä wõttis omma 17 aastat wanna poega, aias wāg-gise ülle Pea sure kotti sisse, siddus kotti su kinni, raske kiwwi külge, tsupst keigega jõkke, āhwardas teised lapsed: Kui teie ei kule mo san-na, ma wiiskan teid keik tagga jārrel.

Kui minnul olli kord kohtomoistja ammet Keisri polest antud, siis ma teggin sedda seādust, et kes omma last tappab, sedda lasfen minna jälle el-lust surmale sata, Summala kāsso jārrele wan-

naš Testamentis: „Kes innimesse werd wallab, selle werri peab jälle wallatud sama.“ Kõl teised minno tutwad mehed mind hirmutasid, et: Kõl sa naad, nad tewad sulle ennesele otša. — Agga minna lootsin sure Summala peäle, ei nad sanud mulle middagi kahjo tehha; jõi seäl Ma kōhhal se hirmus laste tapminne järrele. Nad kartsid ommeti.

Agga teistes Kina ma jaodes, kus pole minno wallitsus ei ullatand, jaid nemmad ikka omma wanna wisi järrele teggema, ütlefid meie rahwa wasto: „Teie Europama innimesed on kōgoniste rummalad, et nemmad ei tahha hõlpsal wisil ennast laste kaswatamisse waewast lahti tehha, nago meie teme. Kust waene põllomees woib hulk lapsi toita ja üleskaswatada. Ta arwab omma joud ärra, kui mitmele ta woib leiba murretseda. Kes üllearro, need ülle Pea jōffe, ehk noa terraga kõrri katki. Ükskord surreme ommeti keik ärra. Se paar aastat enne, mis sest on. Pärast tapmist keigest hāddast, wallust peāstetud. Nad woiwad weel tännada, et meie neile sedda head sowime.“

Üks küsis jälle: „Kuidas se olli, kui teie eest-otša Kina male tahtsite minna, ja misuggused kiufatused ollete seäl kangel maal ka näinud?“

Gütslaw rākis: „Kui mul se nou olli Summalast süddamesse antud, et ma pean minnema Kina rahwale Kristust kulutama, ja hakkasin ennast selle minneki peäle walmistama, siis mitto meest keelsid, ütlefid: „Mis sul sest saab, kui sa

senne josed? Mis asja lähhad sa seält wäljato-
ma? Nad tewad sulle otsa, sedda sa saad enne-
sele, et sa pead omma ello jätkma!" —

Ma ütlesin wasto: No mis suur asja se siis
on, kui minna pattune loom jättan omma ello
selle kalli ja pühha ellowürsti kulutamise pärast,
kes minno pattude eest hirmsa ristsurma on läi-
nud. Oh mul on se õige armas mõtte, kui ma
sedda mõtlen omma süddames, et ma wiiksin
keset kulutamist omma hinge heita, nago üks
woitleja Kristusse eest ühhe waimolikk soalah-
hengo sees.

Üks nende üllema ja allama olle mittoford
paljo rahha lubbanud mõrtsukattele anda, kui
üks mind peaks ärratapma, sest minno kuluta-
minne, et kei innimesed on patto sees sündinud ja
sanud, ja et ilma Kristusse õiguseta ei woi ükski
taewariki sada: se olli neil wägga pahha ja wasto
meelt kuulda. Wähhem hind, mis nad lubbasid
maksu, sellele kes mind ärratappab, olli kuus
tuhhat hõbberubla; agga üksford olli ka kuus-
kümme tuhat tadred mo Pea peale arwatud,
et kes mo Pea otsast raiub, ja sedda nende kätte
wiib, se peab sedda arrotu suurt hulga rahha
sama. Kõl nad warritsesid mind koddo ja wäl-
jas, kõi tahtsid kawwalussega ning wäggise mo
peale tulla: ei ühtegi, Jummal peastis mind ig-
gakord immelikkult rõõwlitte kääst, otsego Da-
nielit loukoerte hammaсте wahhelt.

Üks ford olli mul surm õige, nago ütelda,
kele otsa peal. Mul sai Europa maalt üks

suur kästi täis ramatuid sadetud laewaga: keif täis piiblid, ja muud waimoliikkud kirjad. Käst raske, meestel tõsta, enne kui nad mo tuppä said üleswidud. Jäin üksi omma tuppä, rõmustasin, et nüüd saab mul jälle jaggada ellofannad armorigist: peaks neid ommeti õige rohkeste tulles, ramatuid ennesele palluma luggeda.

— Korräga ukse kisti lahti, seitse meest kargasid mo tuppä; nago hundisilmad läigiwad, kes lamba peäle kippuwad, nenda hirmsad ollid nemmad omma werre wallamisse himmo sees. Nad ollid arwanud, et se raske käst on keif täis hõbbe ehk ka kulda, wõttame sedda ennestele jaggada. Üks mõrtsukas kargas otse mo peäle, tõstis suur kirwes üles, tahtis mo Pea lu poleks lüa. Ma jäin waggusi temma ette seisma, keif kartusse mõtte olli nago ühhe pühha waggewa käega mo peält ärrapühhitud, ütlesin kindla heälega: „Sinimenne, sinna ei woi egga tohhi mind mitte ärratappa, sest se Summal, kes Pea kohtas on, kaitseb mind, ja hoiab omma käsfi minno ülle. Se sinna kül, mis sinna tahhad, agga minnul on surrematta waim sees, ja iggawenne ello on mulle kätte antud. Tulge nüüd mehhed, löge mind mahha, kui teie sate, katske ommeti.“ — Kirwes kukkus rõõwli käest, ei nad lausnud musta egga walget, hakkasid uksest wälja minnema. — Minna hüüdsin weel tagga järrele: „Tulge taggasi, ma annan teile siit kästi seest sedda, mis weel parrem on, kui keif mailma hõbbe ja kuld kofko, ma annan teile piibliramatuid, ja ilma hinnata.“ — Ei ühtegi, muudkui kaddusid ärra.

Minna tännasin Summalat, et ta mind jälle ni immelikult olli hoidnud.

Jälle üks teine kord olin laewa peäl, wägga haige omma sängi peäl maas. Kuulsin, kaks Kinama meest, kes mul õige tutwad ollid, rääkisid issekeskes, ütlesid: „Temmal mehhel on siin meie maal selge waewaello, mis ta wõdras ka tulli seie otsima: wiiskame wette, on ta keigest hädast korraga päästetud. Agga mis nouga same wiisata, et teised laewamehhed ei kule, kui raske kehha kukkub wette. Peame weel selle polest ka tarf nou, et meil sest ei pea pahhandust wäljatullema. Agga jaggame nüüd ommeti enne keik temma asjad ja krami poleks, ilma tüllita. Se jaggo minnule, teine jaggo sinnule.“ — Minna waene haige maas ei sanud sures wallusgi filmad lahti tehha, muudkui tõmbasin hädä parrast weel tassakeste hinge, ei sanud kääsi egga jalgo ligutada. — Jälle üks ütleb teise wasto: „Temma surreb jo warssi ärra, woib olla, et ongi jubba furnud. Siiski peame weel otama õhto pole, kui pimmedaks lähhab.“ — Minna waene maas walmistasin ennast surma minneki peäle, jätšin keik Issanda holeks, et temma pühha tahtminne sundko minno ihho, hinge külges. — Läks tund, ehk ka rohkem aega eddasi, jubba mehhed tullewad, tahtsid mind maast ülestõsta. — Agga siis kargasin minna poolfurnud kui üks walf otse omma jalge peäle püsti seisma. Nemmad kui ühhe tonti eest põggenema. Minna olin terwe kui pödder metsas. Se olli nenda, nago ollefin ma õige ellawalt omma ihho külges tundnud,

et sellesamma filmapilgo sees, kui ma maast üleskargasin, siis nago olleks üks raske tüf, kas mo Peast ehk suust kukkunud, et keif wallo ja waew ärra, ollin terwe ning jälle omma pärris jou sees Issanda wäggewa abbiga.

Läksin seält majauist ärra teise koha omma õnne katsuma, kas wõtwad rahwas armoõppetust kuulda. Sain senna ue koha, räkisin neile, mehhed ütlefid: „Meie olleme sellega wägga rahhul, tahhame sind sure Pekinni linna wia, et sa seal keif need kallid warrandused nähha saad, mis senna kofkõrjatud.“ — Mul olli ka am-mogi jubba se nou olnud, et ma tahtsin Kina-ma pealiina ükskord omma filmadega nähha saada, et sedda ramatude sees on üllewel, et ta peab immelik kui kenna ja aus ollema keige omma illo ja ehitamisega. Hakkame teed käima, sain arro, et nemmad sallaja issekeskes nou piddasid, tahtsid mind wangipõlwe ärramüa. — Ma peäsin nende kurrateggiatte käest ärra, läksin ühhest surest kiwimürist ülle teise pole, ikka rutto ed-dasi. Keige kallim kui ilmake, päike paistis nenda soiaste, linnud laulsid puokste peäl. Sai õhto. Korraga kange külm tulli peäle, et keif mo kehha wärrises kui hawaleht tule kä: põlwest sadik keif jubba kangeks aianud, piddin pitkali mahhaheit-ma, kukkusin kui poolsurnud senna kange külma Ma peäle, mõtlesin ommas häddas: „Mis mul nüüd sai sest põggenemissest, parrem olleksin ma nüüd orjaks ärramüdud monne perremehhele, kui et ma pean siin üksi wälja peäl külmasurma sur-rema.“ — Sain raskest maggama, otsego wiimse

surma unne kätte. — Ürkas üles: suur pehme käsufas mo peale kaetud, Pea, jallad keik käsufas al. Ei minna moista arwata, kelle hea innimesse kassi sedda armo mo peale heitnud, tannasin Summalat, laskin jalle eddasi.

Kord sündis jalle üks teinesuggune immelik asji. Ollin sure laewa peal, ja laewamehhed naersid ning pilkasi mis hirmus sedda tõssist usko meie Tšanda siise. Ma sain kül arro, et nad tahtsid mind sellega wihaseks tehha ehk pahhandada. Ei siis minna tahtnud ka ennam wait seista, kulutasin neile waljo healega, et se Jehowa Summal taewas ei lasse ennast mitte naerda, et temma woib hirmsal wiisil nuhhelda keiki, kes temma nimme teotawad, ja et ta wiisist tahhab ka neid kange wihhaga karistada, kui nad mitte ei jätta järrele ommad hullud teotamissed suust wäljaaiamast. — Selge ilm, pääw paistis, ei tule õhko. Korraga ülemelt wälkolõminne mahha, lõi sedda suurt laewamasti, mis keskel seisab, ja kus purjud külges, poleks katki, ja nenda kange, walli pitkse mürristaminne panni keikide kehhad warisema. Ugga kuidas mehhed hirmusid ärra; ei tulnud ennam sanna suust wälja; muud kui wahtisid kahwatand näoga teine teise filmi, mis immelik asji se pididi ollema.

Ükskord laskin kolm minutit enne ommast maiast wälja, kui kel lõi, et ma enne ikka ollin sel tunnil õige kella lõmisfega wäljalainud. Maia kargas keigega püsirohust üles. Nemma furjataggiad ollid sallaja maia allusse alla sedda kan-

get roheto aianud, et tahtsid mulle otsa tehha tullega.

Üks saks tõi Rütslawi kätte üks Kina keele kirjotud ramat nâhha, arwas sedda wahhest monne piibliramato ollewad, agga temma ütles: „Ei mitte, waid se on üks Kinama tohtre ehk arstimisse ramat, kus igga ühhe többe kohta on selle rohho nimmi jure pantud, misga sedda haigust peab arstima. Ei seal polle siis ka mitte kaua noupiddamist egga järrelekulamist, nago siin Europa maal, muudkui tohter wõttab selle ramato järrele sedda seatud roheto haige kurko wallada: saab ta terweks, siis on hea; surreb ta, ei küssi tegi järrele. Mi waene asji on seal maal ühhe haige innimesse luggu.“ — Siis hakkasime Rütslawi palluma, et ta peaks meile ka nattokest sealt ramatust ette luggema, et meie kõrwad ka kuulda sawad, misjuggune immelik kelemurre woib sel rahwal seal olla. Temma lugges, meie kuulsime, ikka üks: hong ja tong, ing ja pi, tsi ja tsi; kül weidrad nimmed ja healed.

Üks küsis, kas se Kina keel olli ka raske teil pähha õppida? — Ta wastas: „Miks ta polnud raske, sest ta on jo keige rassem keel maailma peäl; agga üks se pühha Waim aitab mind, kes Apostlidade eesimesel Nellipühhi päwal andis wõdrais keledes Summala wäggewad teud kulu-tada.“

Nüüd olli jubba ni paljo sakso kōkkotulnud senna suurde tuppa, et ta wõis meile lühhikenne arro anda sest armoõppetusse kulutamisest seal kangel maal.

Ja ütles: „Kaks sadda pennifoormat maad on jubba meie Ewangeliumi usso tunnistajad Kina Ma sisse sanud omma õppetusega. Üks peakirik on meil ka seal; et temmal kül torni egga mu suurt illo ep olle, agga se on temma ehte, et ristilõdud Õnnisteggiaft temma sees kuulutakse. Kaks usklikkud pealikud on kiriko mõõlmõldre ammeti peale seatud. Pawsti usso rahwast armataks 250,000 hingesi: Ewangeliumi usso tunnistajad 3000. Agga need on ülle keige se sure Ma nago laiale pillatud, üks siin, teine seal. — Paggana usso Kina rahwast on 400,000,000 se on nelli sadda must tuhhat hinged. Se on üks ärraarwamatta suur hulk inimesi, kes ennamiste hinge lunnastamisest Kristusse werre läbbi weel mitte üks fanna ei tea.

Kina rahwas ei tahha naljalt ommad wannad tenistusse kumbed mahhajatta. Ommeti on se aäsi ka jubba sündinud, et monni külla tõi keik omma kōkōpantud rahha, mis nad tahtsid omma puust tehtud et werwiga malitud ebbausso kuiodele ohwrianniks wia, et nad tōid sedda armoõppetusse kuulutamisse ning wäljalautamisse peäle.

Sälle teine kord sündis, et üks nende sure kōli mailmatark, ehk prohweessor, kes ülle 300 tudentid olli seatud kōlitajaks, hakkas meie kuulutamist heaks wõtma, ja kirjotas ramat sest, et se Summal, kenneft ristiinnimesed kuulatawad, on se tõssine Ma ning taewa Loja. Agga tedda heidet nende Kina meestest poleks aastaks kel-

driisfe, et ta peab seal järrele mõtlema, ning parremad mõtted sama.

Üks kord olli kunninga rahha laekasfe suur nappus tikkunud, et monni paar sadda mustuhat rublat tarwis wäljaanda, ja ep olle jälle sedda joudo. Üks noor õppinud kirjotaja olli wäljarehkendanud, ja sest üks ramat kokkofirjotanud, et kui kolm aastat järrestikko peaksid kunninga üllemad kohtowannemad ja radisaksad ilma palgata tenima, ja omma ennese rahhast ning warrast senni kawa kullutama omma üllepiddamisse eest, et siis tulleks se hulk rahha kohhe kokko. Seal on se mood, et kui üks tulleb üht uut nou pakkuma kohtowannemattele, siis pantakse tedda senni kawa radihone kõrwa ahhelatte külge, et enne radiüllemad temma uut nou labbi katsuwad ja järrele armawad, kas se woib ka hea ning tullus asfi olla. Kui hea, siis kitust, kui pahha, siis pekso. Nenda armasid siis sel korral ka radiüllemad keik kokko, et kui meie peame 3 aastat ilma kunninga palgata ommast kääst ennast toitma, mis kasso meil sest on; anname temma hea nou wasto temmale haid hopa, siis ei tulle ta teine kord jälle tühja nou pakkuma. Mees sai 250 hopa keppiga jalla tallade peäle. Se on seal nende pekso wastowõtmisse koht, ja wallutab hirmsaste, et kawa aega parrast sedda karristust innimenne ei sa omma jalge peäle toetida.

Ki na rahwas ei ütle mitte nenda kui meie, et mailma sai 6000 aasta eest lodud. Nemmad

ütlemad, et nende Ma on jubba 60,000 aasta eest, ehk ka mitme musttuhhande aastade eest lodud, ja et nemmad sepärrast on ka targemad kui keik mu innimesed Ma peäl.

Se Keiser, mis neil enne olli, armastas külristiusust kuulda. Sest aastast 1844 andis temma käsko, et usso pärrast ei pea kellegil waeuamist ollema temma sure keisririigi sees. Tah, ta tahtis jubba üht omma suggulastest Gütslawiga liggisata Inghlandimale, agga temma sured nouandjad keelsid ärra, ütlesid: „Se näitab jo pea nenda wälja, nago meie rahwas lähkäks weel teiste meeste käest tarkust jure õppima, ja ommeti on meie rahwas jo targem, kui keik mu innimesed kofko.“

Gütslaw ütles ka: „Minna ollen nüüd tulnud Asiamaal jälle hulga aia tagga kord seie Europa male, et ma tahhan mitme rigi rahwast ifka maenitseda, et kui ka keik ei woi meile abbiks olla ühhe wäljaspiddise arwitamissega, et nad ommeti seestpidi meid aitaksid süddamelikko palwega, et Summal, kes on käsknud teiste hingede õnnistusse pärrast palluda, woiks siis ka Kina maal armo anda, et need 400 musttuhhat hinged saaksid ifka ennam ommast surest pimmedussest selge usso walguisse pole pöördud. Sured Europa Ma kunningad on mulle ka jubba lubbanud, et nad tahtwad meile abbiks olla nouning teoga selle ristiusso wäljalautamisse ning ramatude jaggamisse jures, ja mitto meest on ennast ka jubba pakkunud õppetajateks Kina

male miina. Agga se õppetaja ammet ep olle mitte kerge ammet. Kes mitte selgest armastusest omma Jõfanda Jeesuse Kristuse wasto ei tahha hea melega ka waewa nãhha ning kannastust ennese peale wõtta, se argo tulgo parrem mitte meid eksitama.

Kes senna selle pũhha kulutamise tõ peale tahhab miina, se argo mõttelgo, et temmal seal walmis maia ning honed ees on. Ei koggoniste, waid ta peab ühhest kõhast teise kãima, nago Apostlid esimesesl ristiusso wãlja lautamisse aial. Jõgiks saab temmale iggapãaw mitmes kõhtas agga hobbose pima sama — nad lupsawad seal marrad, nago meie siin lehmad lupsame — leiba ep ollegi iggas kõhtas lodud. Temma peab arramoistma omma hinge sees, et innimenne ei ella mitte ükspäiniis leiwast, waid iggaühhest sannast, mis Summala suust lãbbi kãib.

Meie pallume ka et waggad naesterahwa hinged woiksid Kina male tulla, seal nored tũttarlapsed õppetama ning õlleskaswatama Summala kartusses, mis keige tarkusse hakkatus ning pohhi peab ollema.

Hollandi ning Preisi Ma kũnninga prauad kũitsid ka wãgga sedda nou, ja lubbasid, et nemmad tahtwad ennest made seest meile ka selle asja sees abbiks olla, et nored naesterahwa hinged woiksid sedda nou ettewõtta, pagganatte naestesuggule ellosannad wima. 12 nored preilid, ning nendest monni õige surest suggust sũndinud, on meile ka lubbanud, et nad tahtwad

hea melega Tšsanda abbiga sedda waewa ennese peäle wõtta.

Agga siis pallume ka, et siin Tallinna = ning Eimlandi = ja Kura maal saaksid piisofessed ramatud kirjotud Ma kele ning Lätti kele, kust usklikkud tallorahwa hinged woiksid üht tundmist sada, kuidas luggu Kina maal; et nad ommeti ommas waitšes kambriš pallukšid põlwili Sedda süddamest, et Ta omma Waimo wäljawallaks ka pagganatte peäle, et nende hinged ka tõe tundmisle tullesid, ja se läbbi woiksid õnsaks sada.

Meil on nüüd jubba 130 pärris Kina mehed, kes ristiusko on wastowõtnud, ja ennast walmistanud õppetaja ammeti peäle. Meist tulli, enne kui ma kotto ärraläksin, liggi 100 mo jure Summalaga jätma, ja 8 andsid mulle kirjad liggi, mis ma peaksin Europa Ma rahwale kätteandma, et nemmad ikka Summalat wõttakšid palluda selle armorigi kaswamisse pärrast Kina maal."

Üks küsis: „Millaš teie ristite ka Kina meest, kas kaua aega tedda kolitakse enne?" — Gütšlaw wastas: „Monni saab rutteminne, monni hiljaminne sedda tõsist tundmist süddamesse. Agga kui üks hing kindlaste keikide ees üles tunnistab, et Jesus on se Kristus, selle ellawa Summala Poeg, ja et üksi temma werre õiguše läbbi woib innimenne õnsaks sada: siis ristime tedda selle temma tõsise tunnistuše peäle kolmaino Summala nimme peäle."

Siis ta andis weel üks ramat meie kätte, kus keik hinged, kes lubbawad süddamelikko pal-

wega Kina rahwa peäle möttelda, ollid ommad nimmed üleskirjotanud. Meie pannime ommad nimmed ka üles, ja andko Summal, et mitte üks neist nimmedest ei peaks Temma iggawessfest ello-ramatust kadduma, waid et nad ikka seält seest wäljapaistaksid, kui Ta tulles wiimisel päwal koh-hut moistma ellawatte ning furnutte ülle.

Agga nüüd tulli ka jubba Summalaga jät-misse tunnike kätte. Kul olli raske, agga mis seäl parrata! Muudkui piddime laewa pole tag-gasi pöörma, omma sõbrakesed ärrasaatma. Lae-wamehhed polnud weel walmis omma seadmis-sega, anti meile weel pool tund aega teine teisega råkida. Meie lootsik olli ni tãis, mees mehhe kõrwas, nago monnel surel pühhal firrikopengid; agga meil keikidel olli ka südda nenda ligutud Summala weewoode peäl, ja Temma Waim nende ülle. Oh kui armsast råkis ta meile, meie ol-lime temma susannad nooppimas, nago ühhed messilasfed kallil kewwadesfel päwal pärna diede peäl lendamas, ning maggust korjamas.

Ta råkis weel nattokest ka ommast ellust, et ta on nüüd 47 aastat wanna, ja sest aastast 1826 ellab ta koggoniste Kina maal. „Kui ma alles poisike olin, waese mehhe lapsoke, teg-gin kord monned laulosalmid ommast Peast, meie Preis si Ma kunninga terretamisfeks. Need sal-mifest said helde kunninga kätte, ta wõttis kohhe minno eest hoolt kanda, satis omma kullo peäl mind koli õppima. Õppisin keiksuggust mailma tarkust, agga se sanna sest ristilõdud Õnnisteg-

giast, se olli mul foggone wodras ning wasto meelt. Kaswasiin mehheks, kulutati kunninga polest, et kes tahhab õppetajaks minna India male, se tulgo ennast näitama. Minnule todi ka se kask. Minna olin sel korral surmani haige, kaks päwa õige hinge wagomisse peäl. Siis esimest korda ello aegas pallusin Summalat õige süddame pohjast, ütlesin: „Kui sinna keigewäggewam Jehowa Summal tahhad, et ma pean senna minnema pagganattele so nimme au kulutama, siis te mind terweks kolme päwaga. Kui ma terweks saan selle lühhikesse aia sees, siis lähhan minna, se on tõeste tõssi; agga kui ma pean weel seie haigewodi peäle jama, siis ei tahha minna ka ennam minneki peäle mõttelda. Se nüüd omma pühha nou ja tahtmisse järrele minno ihho hingega. —

Üks päaw haige, teine päaw haige, kolmandamal päwal nago korraga uut werd olleks lastud mo soonte sisse tulla, kargasin jonelt sängist üles, tundsin ennast terwe ollemad ihho polest Pea laest jalla tallani. Mis siis weel otada? Muudkui läksin! — Öppisin weel Prantsuse maal monda walmistamisse õppetust, astusin laewa, eddasi! Kanged tuled aiasid meid kaugele ärra India Ma piride peält, saime foggone teise Ma jao sisse, ja se olli Kina Ma.

Teised kaks meest, kes omma laewaga ollid hästi India male sanud, — saime pärrast kuulda, — hakkasid omma armoõppetust kulutama. India Ma pagganatte üllemad ütlesid: „Stage, mehed, meie peame enne nou, kas sünnib ka

sedda uut kulutamist wastowõtta?" — Piddasid nou: „Sõme neid roaks ärra. Siis on keik jut otfas.“ — Rohhe kirwega pähhä, lihha sütte peäl kupsatud. — Sõid ärra.

Kül minna tännasin Jummalat temma armo-
saatmisse eest, hakkasin agga peäle, Kinarahwa
ABD ramat nende laste käest pähhä õppima.
Tahtsin sedda maad ka ikka ennam tunda sada.
Sõitsin kord lootisiko peäl suurt jõgge möda, linn-
nad mollemat poolt jõgge. Saine ühte kohta,
kus ühhelt ja teiselt poolt lastsid püssidega meie
peäle, kulid nago erneterrad hüppasid möda wet,
nago rahhe ülle meie Pea. Raks kord kuulsin
õige, nago lendawad kulid willistaksid minno
körwa äres. Ei tulnud pihta. Jälle Jummal
hoidis. — Laksime ikka eddasi, saime randa.
Kül mo keel olli weel kange uut rasket kelemurt
rõkima. Terwed innimesed ei tahtnud minno
õppetust Jummal Poiasst kuulda, hakkasin pid-
dali tõbbistele tee äres kulutama, ja õppisin se
lõbbi jälle nende käest selgeminne Kina keelt
rõkima. Lastsin nende haigedele omma rahha
eest hone ehhitada, kus sees nad woisid ellada.
Se olli nende mele parrast, ikka ennam tulli
kuuljaid jure, Jummal andis armo, se assti laks
eddasi. Gestotsa olin minna kui keige alwem
arwata selle Ma sees: niüd ollen minna nago
Kina keisri parremaks kaks sanud, et keik tem-
ma sured kirjad teiste kunningattele, need sawad
minno kãega kirja pantud.“

Üks küsis: „Kas teil naene, lapsed on ka?“
— Temma pühkis filmad, watis ülespole, ütles:

„Nende ihho maggab haudas, nende hing laulab taewas. Ma ollen üksi järrele jänud; agga minno Isfand on mo tuggi iggaweste!”

Subba hüüdsid laewa peält: „Dulge, sest keif on jo walmis!” — Dh sedda ligutawat Summalagajätmist, mis nüüd meile tulli. Meie südame armoke lahkus meitest. Purjud üles. Laew lendas. Silmad tilkusid. Süddamed pallusid: „Israeli kaitaja olgo so saatja Demma teede peäl nüüd ja iggawest. Amen.”

(☉ 17. IX. 50.) — (Ew. Luk. 10, 23—37.)

